

06/2018

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

TIIVISTELMÄ

Sanna Tenhunen, Satu Nivalainen,
Noora Järnefelt ja Janne Salonen

Ketkä valitsevat OVEN?

*Tutkimus osittaiselle varhennetulle
vanhuuseläkkeelle siirtymisen taustatekijöistä*

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneita. Tutkimuksessa selvitetään, onko osittaisen vanhuuseläkkeen ottaminen joissakin ryhmissä erityisen yleistä tai erityisen harvinaista. Aineistona käytetään kokonaisaineistoa osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtyneistä ja niistä, jotka olisivat voineet siirtyä osittaiselle eläkkeelle, mutta eivät siirtyneet. Aineisto on koottu ajalta 1.2.2017–30.6.2018. Osittaiselle eläkkeelle siirtymistä katsotaan siis noin puolentoista vuoden ajalta. Tarkastelut tehdään noin puolen vuoden jaksoissa. Tarkastelujaksot ovat 1.2.2017–30.6.2017, 1.7.2017–31.12.2017 ja 1.1.2018–30.6.2018.

Osittainen vanhuuseläke aloitetaan yleisimmin varhennettuna. Tämän vuoksi tutkimuksessa keskitytään pääosin osittaisen vanhuuseläkkeen varhennuttuna ottaneisiin. Tulosten mukaan eläkkeen varhennettuna ottaneista noin 70 prosenttia aloittaa sen 61-vuotiaana. Suurin osa osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aloittaneista on palkansaajia. Heidän osuutensa oli tarkastelujaksolla 50–60 prosenttia. Yrittäjien osuus oli 13–16 prosenttia. Työttömiä oli noin 15 prosenttia osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aloittaneista.

Vuonna 2017 eläkkeen piiriin tuli monta ikäluokkaa, vuonna 2018 vain yksi uusi ikäluokka

Helmikuussa 2017 osittaisen vanhuuseläkkeen piiriin tuli kerralla monta ikäluokkaa, kun eläke avautui kaikille 61 vuotta täyttäneille. Useiden ikäluokkien samanaikainen mahdollisuus osittaiseen eläkkeeseen heijastuu vuoden 2017 alkupuoliskolla ja osin myös loppu-

puoliskolla osittaiseen vanhuuseläkkeeseen liittyviin tuloksiin. Tästä syystä vuoden 2017 aikana osittaisen vanhuuseläkkeen ottamiseen liittyviä piirteitä ei voida pitää ”tyypillisenä” osittaiseen vanhuuseläkkeeseen liittyvinä piirteinä. Vuonna 2018 vain yksi ikäluokka saavuttaa eläkeiän alarajan, joten vasta vuoden 2018 alkupuoliskon voidaan katsoa näyttävän, millaiseksi osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneiden joukko tosiasiaassa alkaa muodostua.

Valtaosa osittaiselle eläkkeelle jääneistä aloittaa sen varhennettuna

Osittaiselle vanhuuseläkkeelle on siirtynyt lähes 17 800 henkilöä 30.6.2018 mennessä. Siirtyneiden lukumäärä on laskenut hieman vuoden 2017 alkupuoliskon vauhdista. Vuoden 2018 alkupuolella osittaisen vanhuuseläkkeen aloitti noin 5 500 henkilöä. Liki 90 prosenttia on ottanut osittaisena eläkkeenä maksuun 50 prosenttia karttuneesta eläkkeestä.

Valtaosa osittaiselle eläkkeelle jääneistä aloittaa sen varhennettuna. Varhennettuna alkaneiden osittaisten vanhuuseläkkeiden osuus on kasvanut vuoden 2017 jälkeen. Vuoden 2018 alkupuolella alkaneista osittaisista vanhuuseläkkeistä yhdeksän kymmenestä on alkanut varhennettuna.

Myös varhennuksen pituus on kasvanut tarkasteluajanjaksolla, keskimääräinen varhennusaika alkuvuonna 2017 oli 20 kuukautta, kun se vuoden 2018 alkupuoliskolla oli 24,5 kuukautta. Osaltaan keskimääräisen varhennuksen pitenemiseen on vaikuttanut se, että täyden vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa pisin mahdollinen varhennusaikakin on pidentynyt.

Vajaa kahdeksan prosenttia osittaiseen vanhuuseläkkeeseen oikeutetuista on ottanut eläkkeen

Eläkealkavuus, eli osittaisen vanhuuseläkkeen aloittaneiden osuus niistä, jotka olisivat voineet sen aloittaa, oli 7,8 prosenttia koko puolentoista vuoden tarkasteluajana. Tarkastelujaksojen alkavuudet osoittavat, että alkavuus on hieman laskenut vuoden 2017 alkupuolen jälkeen. Miesten alkavuus on naisia korkeampi (9,3 % / 6,3 %).

Varhennettuna aloitettujen osittaisten eläkkeiden alkavuus on kaikkien osittaisten vanhuuseläkkeiden alkavuutta korkeampi. Tämä johtuu siitä, että valtaosa osittaisen eläkkeen aloittaneista on ottanut sen varhennettuna ja niiden joukko, jotka olisivat voineet aloittaa eläkkeen varhennettuna, on pienempi verrattuna kaikkiin osittaiseen eläkkeeseen oikeutettuihin. Koko puolentoista vuoden tarkasteluajana varhennettujen vanhuuseläkkeiden alkavuus oli 8,6 prosenttia siitä joukosta, jolle olisi ollut mahdollista aloittaa osittainen vanhuuseläke varhennettuna jossain vaiheessa tarkasteluajaa. Miehillä varhennettun osittaisen eläkkeen alkavuus oli 10,4 prosenttia ja naisilla 6,8 prosenttia.

Eläkealkavuudet vaihtelevat sosiodemografisten tekijöiden suhteen. Yksittäisiä taustatekijöitä tarkasteltaessa työssä käyvillä, yksityisen sektorin työntekijöillä ja erityisesti yrittäjillä on keskimääräistä korkeammat alkavuudet. Keskimääräistä matalammalle tasolle alkavuudet puolestaan jäävät muun muassa ylempään korkeasteen koulutuksen suorittaneilla, julkisen sektorin palkansaajilla ja ylempillä toimihenkilöillä.

Osittaisen eläkkeen aloittaneiden työmarkkina-asema pysyy ennallaan

Osittaisen vanhuuseläkkeen aloittaneiden työmarkkina-asema ei käytännössä vaihdu eläkkeen oton jälkeen. Niistä, jotka olivat työssä ennen osittaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymistä, lähes yhdeksän kymmenestä oli työssä myös puoli vuotta eläkkeen oton jälkeen. Myös työttömyyden jatkuvuus oli samaa luokkaa; työttömänä ennen osittaisen eläkkeen ottoa olleista liki 90 prosenttia oli työttömänä myös puoli vuotta eläkkeen oton jälkeen.

Yleisimmin osittaista vanhuuseläkettä ottaa 61-vuotias mies, joka työskentelee yrittäjänä tai on työtön

Mallinnustulosten perusteella voidaan tarkastella, missä ryhmissä todennäköisyys, tai riski, siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle on muita ryhmiä korkeampi tai matalampi, kun muiden tekijöiden vaikutus on vakioitu.

Mallinnustulosten mukaan yleisimmin osittaista varhennettua vanhuuseläkettä ottaa kaupungissa tai taajaan asutussa kunnassa asuva 61-vuotias mies, joka työskentelee yrittäjänä tai on työtön. Näissä ryhmissä todennäköisyys siirtyä osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle on muita korkeampi. Jos eläkkeen ottaja on palkansaaja, hän työskentelee harvemmin julkisella kuin yksityisellä sektorilla ja on yleisimmin alempi toimihenkilö. Lisäksi osittaisen eläkkeen ottaja on suorittanut alemman korkea-asteen tutkinnon useammin kuin ylemmän korkea-asteen tutkinnon. Myös työuran pituus vaikuttaa osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ottamiseen. Eläkkeen ottajilla on takanaan muita pidempi työura.

Miehet ovat naisia selväpiirteisempi ryhmä

Mallinnustuloksia tarkasteltiin myös miehillä ja naisilla erikseen. Molemmilla sukupuolilla ikä, työskentelysektori, yrittäjäyys sekä työuran pituus vaikuttavat samansuuntaisesti osittaisen eläkkeen ottamisen taustalla.

Miehet erottuvat kuitenkin naisia selkeäpiirteisempänä ryhmänä koulutuksen, sosioekonomisen aseman, työmarkkinatilanteen ja asuinalueen mukaan. Miehillä alemman korkea-asteen koulutus lisää osittaisen varhennetun eläkkeen ottamista. Alemmat toimihenkilömiehet ottavat varhennetun eläkkeen ylempiä toimihenkilöitä useammin. Työttömänä olevat miehet jäävät osittaiselle eläkkeelle muita enemmän. Myös alueen korkeampi työttömyysaste lisää miesten osittaisen varhennetun eläkkeen ottoa. Lisäksi maaseudulla asuvat miehet ottavat eläkkeen muilla alueilla asuvia harvemmin. Naisilla osittaisen varhennetun eläkkeen ottaminen on yhtä yleistä kaikilla koulutustasoilla ja kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä. Naisilla myöskään koettu työttömyys tai asuinalue eivät vaikuta osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ottoon.

Osittainen eläke tarjoaa aikaisempaa tasaisemmin joustoa eri väestöryhmille

Osittainen varhennettu vanhuuseläke tarjoaa työuran loppupäässä jouston mahdollisuuksia sitä edeltänyttä osa-aikaeläkettä tasaisemmin eri väestöryhmille, myös niille, joille osa-aikaeläke ei ollut mahdollinen. Siinä missä aikaisemman osa-aikaeläkkeen käyttäjät olivat lähtöisin kokoaikatyöstä, harvemmin yrittäjiä ja keskimääräistä parempituloisia, osittainen varhennettu eläke on suosittu yrittäjien ja työttömien joukossa. Osittaisen eläkkeen otto ei juurikaan vaihtele koulutuksen tai sosioekonomisen aseman mukaan, eli osittaisen eläkkeen varhentaneena ottaneet eivät erotu erityisen korkeasti koulutettuna ryhmänä, eivätkä ole muita korkeammassa asemassa työelämässä. Osittainen varhennettu vanhuuseläke ei siis ole ”eliitin” eläke, vaan näyttäisi ennemminkin olevan ”kaiken kansan” eläke.

Aineistotilaukset:

aineistotilaukset@etk.fi

www.etk.fi › Julkaisut › Tutkimuksia › Ketkä valitsevat OVEN? Tutkimus osittaiselle varhennetulle vanhuuseläkkeelle siirtymisen taustatekijöistä

ISBN 978-951-691-300-4 (PDF)

ISSN 1798-7482 (verkkajulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 411 20
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen
00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 411 20
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions
FI-00065 Eläketurvakeskus
Finland
Phone +358 29 411 20
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
› julkaisut